

Марина МИХАСЬКОВА,

orcid.org/0000-0003-1248-3903

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
(Хмельницький, Україна) *chudo43@gmail.com*

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті проводиться аналіз результатів діагностики формування досвіду музично-педагогічної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, яка здійснювалася відповідно до компонентів (когнітивного, результативно-практичного, комунікативного, емоційно-ціннісного, організаційно-прогностичного та творчого) за встановленими критеріями.

Обґрунтовується доцільність обраної системи підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва, що базується на структурних і функціональних компонентах процесу, передбачає реалізацію чітко визначених принципів, умов, методологічних і методичних засад. Визначено, що впровадження спецкурсу «Мистецький практикум» дозволяє покращити результати професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів. Запропонований курс включає лекційні теми, практичні заняття, семінарські заняття, самостійну роботу, методи навчання та контролю, орієнтовне оцінювання видів навчальної діяльності студентів за рейтинговою системою, розподіл балів, які отримують студенти у процесі засвоєння спецкурсу «Мистецький практикум», шкалу оцінювання за національною та ECTS системою, методичне забезпечення спецкурсу, рекомендовану літературу, інформаційні ресурси дисципліни.

Наукова новизна статті полягає в обґрунтуванні технології оцінювання ефективності системи організації фахової підготовки вчителів музичного мистецтва, їхнього досвіду музично-педагогічної діяльності. Автор розглядає динаміку його зростання й порівнює результати роботи зі студентами контрольної та експериментальної груп. Здійснений аналіз дає змогу дійти висновку, що після проведеної роботи змінився показник високого рівня умінь прогнозування, аналізу, контролю і корекції музично-педагогічної діяльності й оригінальності отриманого творчого досвіду в різноманітних видах музично-педагогічної діяльності. Ці зрушення вплинули на позитивну зміну всіх складників досвіду музично-педагогічної діяльності загалом.

Ключові слова: система, досвід музично-педагогічної діяльності, професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Maryna MYKHASKOVA,

orcid.org/000-0003-1248-3903

Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor,
Head of the Department of Theory and Methods of Music Art
Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy
(Khmelnytsky, Ukraine) *chudo43@gmail.com*

EFFECTIVENESS OF THE PEDAGOGICAL SYSTEM OF FORMING THE EXPERIENCE OF MUSIC-PEDAGOGICAL ACTIVITY OF THE FUTURE MUSIC ART TEACHERS

The article analyzes the results of diagnostics of forming the experience of music-pedagogical activity of the future teacher of music art, which was carried out according to the components (cognitive, effective-practical, communicative, emotional-value, organizational-prognostic and creative) according to the established criteria.

The feasibility of the chosen system of training of the future teachers of music art has been grounded. It is based on the structural and functional components of the process, provides for the realization of clearly defined principles, conditions, methodological and methodical principles. It is determined that the introduction of the special course "Art Workshop" allows improving the results of professional training of the future pedagogues-musicians. The offered course includes lectures, practical classes, seminars, independent work, teaching and control methods, approximate evaluation of students' educational activities by rating system, distribution of points received by students in the course of mastering the special course "Art Workshop", the scale of assessment according to the national and ECTS system, methodological support of the special course, recommended literature, information resources of the discipline.

The scientific novelty of the article is to substantiate the technology of evaluating the effectiveness of the system of professional training of teachers of music art, their experience of music-pedagogical activity. The author considers the dynamics of its growth and compares the results of work with students of the control and experimental group. The analysis made allows us to conclude that after the conducted work, the indicator of high level of skills of forecasting, analysis, control and correction of music-pedagogical activity and originality of the gained creative experience in various types of music-pedagogical activity has changed. These modifications influenced the positive change of all components of the experience of music-pedagogical activity as a whole.

Key words: *system, experience of music-pedagogical activity, professional training of the future teacher of music art.*

Постановка проблеми. Одним із завдань освітньої політики держави є формування якісної модернізованої системи музичної освіти. Закономірною й обов'язковою умовою успішної реалізації цього завдання є забезпечення підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах вищої освіти. Музично-педагогічна освіта спрямована на якісне покращання освітнього процесу і відображається у змісті процесу, в удосконаленні музично-освітніх систем, складників музично-педагогічного навчання, музично-освітніх технологій, методичних розробок. Тому побудова педагогічної системи формування досвіду музично-педагогічної діяльності майбутнього учителя музичного мистецтва є нагальним і актуальним завданням професійної освіти.

Аналіз досліджень. Проблемам побудови системи професійної музичної освіти присвячували свої праці А. Козир, О. Михайличенко, Г. Падалка, О. Ростовський, В. Черкасов та ін. Сфера формування музично-педагогічного досвіду висвітлювалася у дослідженнях О. Рудницької (Рудницька, 2002), О. Хлебнікової (Хлебнікова, 1998); досвід вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти вивчала Н. Попович (Попович, 2015). Однак наукові пошуки цих та інших учених не спрямовані на оцінювання ефективності системи організації фахової підготовки вчителів музичного мистецтва, зокрема досвіду музично-педагогічної діяльності.

Мета статті – розкрити результати дослідження системи формування досвіду музично-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Професія педагога-музиканта передбачає широкий спектр педагогічних і музичних знань, умінь і навичок, тому в її основі лежать складники досвіду та діяльності, зокрема: когнітивний, практичний, емоційно-вольовий, прогностичний, творчий і комунікативний компоненти. Вони дозволяють реалізовувати розвиваючу, управлінську, виховну, навчальну, психологічну функції діяльності майбутніх фахівців і спрямовують дії педагога-музиканта на практичну, методичну, управлінську, науково-педагогічну роботу.

Відповідно до запитів сучасної музичної освіти України нами були визначені система та модель формування досвіду музично-педагогічної діяльності майбутнього учителя музичного мистецтва, які передбачали отримання продукту здійснення способів і засобів виконання поставлених музично-педагогічних завдань, що реалізується у практичній діяльності.

Професійна підготовка студентів спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) була зорієнтована на науково-методологічні підходи (системний, діяльнісний, культурологічний, особистісний, компетентнісний і синергетичний), враховувала концептуальні ідеї (інтегративності, комплексності, національної визначеності, системності). Нами було визначено умови та принципи діяльності педагогів-музикантів, які приведуть до якісно нового рівня музично-педагогічної освіти, програмування та накопичення фактологічного матеріалу під час засвоєння алгоритмічних дій і операцій у фаховій діяльності (функції, компетентності, форми, методи, засоби, шляхи). У процесі формування досвіду музично-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва впроваджувався спецкурс «Мистецький практикум», який включав лекції; семінарські заняття; практичні заняття; самостійну роботу; методи навчання та контролю; орієнтовне оцінювання видів навчальної діяльності студентів за рейтинговою системою; розподіл балів, що отримують студенти у процесі засвоєння спецкурсу «Мистецький практикум»; шкалу оцінювання за національною та ECTS системою; методичне забезпечення спецкурсу; рекомендовану літературу; інформаційні ресурси дисципліни.

Діагностика формування досліджуваного феномену проводилася відповідно до компонентів (когнітивного, результативно-практичного, комунікативного, емоційно-ціннісного, організаційно-прогностичного і творчого) за встановленими критеріями (повнотою, системністю і міцністю знань на основі сформованості професійно-педагогічного та інноваційного мислення; ступенем сформованості досвіду здійснення способів музично-педагогічної діяльності; наявністю емоційно-ціннісного ставлення до музично-педагогічної діяльності; актив-

ністю спілкування на основі спільної взаємодії учасників музично-педагогічної діяльності; рівнем володіння уміннями прогнозування, аналізу, контролю і корекції музично-педагогічної діяльності; оригінальністю отриманого творчого досвіду в різноманітних видах музично-педагогічної діяльності) (Шоробура, Михаськова, 2019).

Ми визначили рівень сформованого професійно-педагогічного та інноваційного мислення; ступінь повноти, системності та міцності знань із теорії та методики; достатність інформаційного забезпечення виконавської діяльності; наявність умінь оперувати музично-теоретичними знаннями, практичними вміннями та навичками; здатність до самоосвіти, самореалізації та самовдосконалення; результативність застосування дій у знайомій ситуації, у новій ситуації та за взірцем; наявність пізнавальних і професійних мотивів; отримання емоційного досвіду в мистецькій діяльності; відчуття потреби й естетичної насолоди у сприйманні та виконанні музики; навички проявляти взаємну довіру в спілкуванні зі студентами на основі спільної взаємодії; вільне оперування професійною та мистецькою термінологією; легкість та адекватність установаження контакту зі співрозмовником для розв'язання професійних ситуацій; уміння проектувати, організовувати й управляти; уміння аналізувати, передбачати перспективу, корегувати спільні дії та операції; уміння давати власну оцінку традиційним та інноваційним здобуткам; здатність реалізовувати творчі завдання, знаходити неординарні рішення фахових проблем, зіставляти традиційні та інноваційні педагогічні прийоми; продіагностували творчу спрямованість діяльності, бажання створювати щось нове в різноманітних ролях; нетипові, цікаві інтерпретаційні та імпровізаційні рішення (Шоробура, Михаськова, 2019).

Упродовж певного часу ми стежили за динамікою зростання рівня сформованості досвіду музично-педагогічної діяльності й порівнювали результати роботи зі студентами контрольної (КГ) та експериментальної груп (ЕГ). Основними завданнями виступали: оцінка рівня сформованості компонентів досвіду музично-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва на підсумковому етапі; порівняння результатів сформованості досліджуваного феномену; результативність авторського підходу до формування досвіду музично-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки.

Проведена робота показала, що у студентів ЕГ відбулися більш помітні позитивні зміни у

сформованості когнітивного компоненту формування досвіду музично-педагогічної діяльності. Після проведеної роботи з'ясувалося, що в ЕГ, на відміну від КГ, середнє значення високого рівня збільшилося на 2,5%, середнього – на 2,3%. Показник низького рівня зменшився на 1,8%, що вказує на удосконалення рівня сформованості професійних знань та інноваційного мислення майбутніх педагогів-музикантів.

Результативно-практичний компонент досвіду музично-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва досліджувався під час практичних фахових занять. Протягом певного часу студенти засвоювали необхідні алгоритми самоосвіти, самореалізації та самовдосконалення у різних видах музично-педагогічної діяльності, завдяки чому на 12,5% зменшився низький рівень досліджуваного компоненту. Результати застосування дій у знайомій ситуації, у новій ситуації та за взірцем не змінилися. В ЕГ на 2,1% зросла кількість студентів із високим рівнем результативно-практичного компонента, на 4,8% – із достатнім. Особливо помітними між студентами ЕГ і КГ є відмінності, що стосуються низького рівня володіння уміннями та навичками практичної діяльності. Так, у майбутніх учителів музичного мистецтва з ЕГ середнє значення 9,2%, а у КГ – 15,5%. Різниця становить 6,3%, що вказує на результативність впровадженої методики, яка сприяла навчанню майбутніх учителів музичного мистецтва застосовувати практичні уміння за зразком і використовувати практичні виконавські навички, необхідні на уроках музичного мистецтва.

Встановлюючи зміни в показниках емоційно-ціннісного компонента, ми звернули увагу на переважання позитивної мотивації майбутньої професійної діяльності педагогів-музикантів і прагнення самостверджуватися, досягати високих результатів у сприйманні та виконанні музики, контактувати та спілкуватися з учнями в мистецькій діяльності. Відбулися істотні зміни у позитивному ставленні до мотивів здійснення музично-педагогічної діяльності та збільшилася кількість студентів, у яких з'явилося відчуття потреби й естетичної насолоди у виконавській діяльності. Про це свідчать позитивні зміни в результатах високого (2,2%) та достатнього (1,9%) рівнів і зменшення на 4% низького рівня емоційно-ціннісного компонента.

Стан сформованості показників комунікативного компонента показав зменшення низького рівня встановлення контакту зі співрозмовником для розв'язання професійних ситуацій на 7,5%

і середнього рівня – на 10%. На 2,5% покращився достатній показник вільного оперування професійною та мистецькою термінологією у музично-педагогічній діяльності.

Отже, завдяки проведеній роботі майбутні вчителі музичного мистецтва оволоділи способами передачі професійної інформації, прийомами комунікації між суб'єктами навчального процесу, методами обґрунтування і ствердження позицій учасників, ставлення один до одного та взаємовпливу. Тому показник середнього та низького рівня зменшився на 4,5% і 2,5%.

Аналіз результатів сформованості організаційно-прогностичного компонента діяльності майбутніх педагогів-музикантів показав, що їм не вистачає рішучості у впровадженні нових підходів і творчих ініціатив. У більшості студентів досвід проектування, організації й управління музично-педагогічною діяльністю виявився на достатньому (45%) та середньому (31,6%) рівні. Деяко покращився результат високого рівня (на 3,8%) та зменшився показник низького (на 7%), і це демонструє позитивну динаміку зростання практичного досвіду.

Вивчення рівня творчого компонента досвіду музично-педагогічної діяльності показало, що більшість студентів мають високий (10,8%) і достатній рівні (48,4%) сформованості різноманітних видів музично-педагогічної діяльності. Зменшився відсоток низького рівня (на 12,2%) досліджуваного критерію. Особливо слід звернути увагу на позитивні зрушення внаслідок застосування експериментальної методики у рівні сформованості творчої спрямованості музично-педагогічної діяльності студентів у ролі вчителя, керівника оркестру, хормейстера, режисера уроку.

Загалом отримані результати свідчать про ефективність запропонованої системи формування досвіду музично-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва на основі запропонованої методики. Студентів із високим рівнем сформованості досвіду музично-педагогічної діяльності виявилось 23,7%. Достатнім рівнем володіють 40,7% майбутніх педагогів-музикантів, до середнього рівня віднесено 29,1%, на низькому рівні ще перебувають 6,9% студентів ЕГ (у КГ цей показник становив 13,4%).

Варто наголосити на помітному зниженні відсотків за кожним критерієм. Так, рівень повноти, системності та міцності знань на основі сформованості професійно-педагогічного та інноваційного мислення знизився із 4% у КГ до 1,7% у ЕГ;

ступінь сформованості досвіду здійснення способів музично-педагогічної діяльності – із 19% у КГ до 9,2% у ЕГ; наявність емоційно-ціннісного ставлення до музично-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва – із 14% у КГ до 7,9% у ЕГ; активізація умінь спілкування на основі спільної взаємодії учасників музично-педагогічної діяльності – із 4,5% у КГ до 0% у ЕГ; рівень володіння уміньми прогнозування, аналізу, контролю і корекції музично-педагогічної діяльності – із 14,5% у КГ до 7,5% у ЕГ; оригінальність отриманого творчого досвіду в різноманітних видах музично-педагогічної діяльності – із 24,7% у КГ до 12,5% у ЕГ. Таке суттєве зрушення вказує на позитивну тенденцію підвищення рівня сформованості досвіду музично-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва (рис. 1).

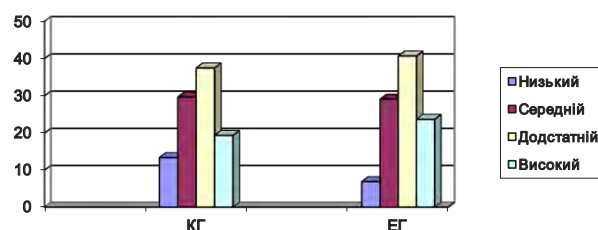

Рис. 1. Порівняння результатів сформованості досвіду музично-педагогічної діяльності студентів контрольної (КГ) та експериментальної груп (ЕГ)

Висновки. Проведена робота показала доцільність обраної системи підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва та підтвердила наше припущення про те, що ефективність формування досвіду музично-педагогічної діяльності майбутніх педагогів-музикантів зростатиме завдяки розробці та реалізації педагогічної системи, яка базується на обґрунтованих структурних і функціональних компонентах процесу, передбачає реалізацію чітко визначених принципів, умов, методологічних і методичних засад, що сприятимуть підвищенню рівня сформованості усіх компонентів і показників, матимуть позитивний вплив на ефективність усієї професійної підготовки в закладах вищої освіти.

Позитивні зрушення у професійній підготовці фахівців спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) підтверджені динамікою розвитку організаційно-прогностичних і творчих складників, методичних, виконавських і комунікативних умінь студентів, оскільки у процесі впровадження спецкурсу «Мистецький практикум» були використані ті форми роботи, які передбачали безпосередній розвиток саме цих компонентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Попович Н. М. Теорія і методика формування професійно-особистісного досвіду вчителя музики в системі неперервної педагогічної освіти : автореф. дис. ... док. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2015. 40 с.
2. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навчальний посібник. Київ : ППППО, 2002. 270 с.
3. Хлебнікова О. В. Досвід музично-виконавської діяльності і діагностика його сформованості у студентів вузів культури. Київ : КНПУ, 1998. 18 с.
4. Шоробура І.М., Михаськова М. А. Критерії та показники рівнів сформованості досвіду музично-педагогічної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва. *Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи. Міждисциплінарні перспективи. Т. V* / ред.-упоряд. А. Душний, М. Махмудов, М. Стреначикова. Банська Бистриця – Баку – Ужгород – Херсон : Посвіт, 2019. С. 192–195.

REFERENCES

1. Popovych N. M. Teoriia i metodyka formuvannia profesiino-osobystisnoho dosvidu vchytelia muzyky v systemi neperervnoi pedahohichnoi osvity [Theory and Methodology of Formation of Professional-Personal Experience of Music Teacher in the System of Continuous Pedagogical Education] (Extended abstract of Candidate's thesis). Kyiv, 2015. 40 p. [in Ukrainian].
2. Rudnytska O. P. Pedahohika: zahalna ta mystetska. [Pedagogy: General and Artistic]. Navchalnyi posibnyk. Kyiv: KIPPO, 2002. 270 p. [in Ukrainian].
3. Khliebnikova O. V. Dosvid muzychno-vykonavskoi diialnosti i diahnostryka yoho sformovanosti u studentiv vuziv kultury. [Experience of Music-Performing Activity and Diagnostics of its Formation in Students of Cultural Institutions]. Kyiv: KNPU, 1998. 18 p. [in Ukrainian].
4. SHorobura I. M., Mihaskova M. A. Kriteriï ta pokazniki rivniv sformovanosti dosvidu muzichno-pedagogichnoi diyalnosti majbutnih uchiteliv muzichnogo mistectva. [Criteria and indicators of the level of experience formedness of musicpedagogical activity of the future music art teachers]. *Fundamentalni ta prikladni doslidzhennya: suchasni naukovo-praktichni rishennya i pidhodi. Mizhdisciplinarni perspektivi. Part V* / red.-uporyad. A. Dushnij, M. Mahmudov, M. Strenachikova. Banska Bistryca – Baku – Uzhgorod – Herson: Posvit, 2019. pp. 192–195.